

Notă explicativă privind modificările efectuate la Codul Deontologic al Avocatului

Introducere:

Această notă are scopul de a explica natura și necesitatea modificărilor introduce în Codul Deontologic al Avocatului în urma procesului de revizuire.

Revizuirea Codului Deontologic al Avocatului și formarea Grupul de lucru a fost efectuată în contextul Planului de Acțiuni pentru implementarea Strategiei de Reformare a Sectorului Justiției (pct.3.2.6.). Grupul de lucru a fost format după consultarea Președintelui Uniunii Avocaților și a președintelui Comisiei pentru Etică și Disciplină a UA, iar ședințele grupului au fost susținute și facilitate de ABA ROLI Moldova. Grupul de lucru a fost format din următoarele persoane:

1. Vladimir Palamarciuc, avocat, Țurcan Cazac; președintele Asociației Tinerilor Avocați
2. Marina Zanoga. avocat, ACI Partners
3. Cristina Martin, avocat, ACI Partners
4. Vadim Vieru, avocat, PromoLex; membrul Consiliului Asociației Tinerilor Avocați
5. Tron Gundersen, Misiunea NORLAM
5. Mihaela Vidaicu, ABA ROLI Moldova

Obiectivele principale ale Grupului de lucru au fost următoarele:

- (i) analiza comparativă, evaluarea corespunderii și efectuarea ajustării conținutului Codului Deontologic la standardele Europene și Internaționale;
- (ii) identifica erorile de conținut și redacționale din Codul Deontologic și corectarea acestora;
- (iii) simplifica redacția unor prevederi existente și introducerea unor reguli noi dictate de necesitățile activității practice în avocatură.

În procesul de revizuire membrii Grupului de lucru au examinat în special următoarele surse:

- Carta Principiilor fundamentale ale Avocatului European și Codul de Conduită al Avocatului European aprobate de Consiliul Barourilor și Societăților de Drept din Europa (CCBE);
- Recomandarea Rec (2000) 21 din 25 octombrie 2000 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei către Statele-membre despre libertatea exercitării profesiei de avocat;
- Codul Model de Conduită al Asociației Barourilor Americane;
- Regulile de Conduită Profesională a Avocatului din Baroul New Mexico;
- Codurile de conduită profesională a avocatului și alte resurse informaționale cu privire la conduita profesională a avocatului în unele state Europene (Marea Britanie, Italia, Belgia, Georgia, Armenia, Polonia, Olanda etc.);

În procesul de revizuire Grupul de lucru a beneficiat de consultări și asistența permanentă din partea membrilor organelor de conducere ale Uniunii Avocaților, în special din partea membrilor Comisiei de Etică și Disciplină și Consiliului Uniunii, precum și din partea altor specialiști naționali în domeniu.

De asemenea, experții europeni și din SUA au ajutat Grupul de lucru prin suport informațional, comentarii și ghidare în elaborarea concluziilor pentru revizuirea Codului Deontologic, și anume:

- Tron Gundersen și Ksenija Nilsen, experți din cadrul Misiunii Norvegiene pentru Supremația Legii în Republica Moldova;
- Grupul de lucru special format în cadrul Baroului Statului New Mexico pentru oferirea de comentarii asupra Cod Deontologic al Avocatului din Moldova (coordonator al grupului – Richard Spinello, Consilier General al Baroului New Mexico);
- Vahe Gregorian, expert din partea Consiliului Europei;
- Lucy Dupong, Președintele Comisiei de Etica a CCBE (2009-2014), expert din partea Consiliului Europei;
- Irakli KORDZAKHIA, ex-președinte al Comisiei Disciplinare al Baroului de Avocați din Georgia, lector acreditat de etică profesională, expert din partea Consiliului Europei;
- Erich Joester, avocat, Ex -Președinte al Baroului Hanseatic al Avocaților din Bremen, Germania, expert din partea Fundației IRZ;
- Stephen Denyer și Doerries Chantal din partea conducerii Societății de Drept din Marea Britanie și Max Harris din partea Diviziunii Avocaților Juniori, precum și alți colegi care au corespondat cu membrii Grupului de lucru din cadrul Societății de Drept din Marea Britanie.

Preambul

Preambulul are menirea de a explica utilitatea și necesitatea reglementărilor din Codul Deontologic, precum și de a determina aplicabilitatea acestora. Întrucât în Codul Deontologic actual prevederile introductive se referă la mai multe aspecte, grupul de lucru a considerat oportun separarea acestora în două categorii: (1) misiunea avocatului și (2) natura normelor deontologice. Astfel, modificările operate la preambulul Codului Deontologic al Avocatului au scopul:

1. de a distinge misiunea și rolului avocatului într-un stat de drept
2. de a specifica scopul exercitării profesiei de avocat
3. de a determina natura și rolul normelor deontologice
4. de a stabili aplicabilitatea normelor deontologice asupra avocaților și avocaților stagiați.

În acest sens, a fost urmat modelul Codului CCBE și au fost incluse prevederi suplimentare în preambulul Codului Deontologic care se referă la aplicabilitatea acestora față de avocații stagiați și asupra activității avocaților/avocaților stagiați într-un alt stat.

În determinarea naturii și rolului normelor deontologice incluse în Cod s-a ținut cont de recomandarea experților Europeni că încălcarea acestora poate (dar nu trebuie) duce la aplicarea unei sancțiuni disciplinare. Deci, nu toate încălcările normelor Codului deontologic inevitabil vor duce la aplicarea unei sancțiuni disciplinare. Sarcina stabilirii și individualizării pedepsei va reveni Comisiei de Etică și Disciplină, prin crearea unei practici uniforme de aplicare a sancțiunilor disciplinare în dependență de gravitatea abaterii de la normele Codului Deontologic. Dat fiind utilizarea unei terminologii neuniforme în cadrul normativ existent („etică”, „deontologie”, „disciplină”), în urma discuțiilor cu experții Europeni, membrii organelor de

conducere a Uniunii Avocaților, Comisiei de Etică și Disciplină s-a concluzionat că Codul deontologic trebuie privit în calitate de ghid a a standardului de exercitare a profesiei de avocat. Codul fiind aplicabil atât în exercitarea profesiei cât și în afara ei.

Iar încălcarea normelor prevăzute în acesta poate, deși nu întotdeauna, duce la sancționare disciplinară.

Încrederea și integritatea morală

Principala revizuire a acestui principiu este introducerea unei reguli speciale de sancționare a avocatului pentru comportamentul în afara exercitării profesiei (pct.2.2.2). Conform acestei reguli „*Comportamentul avocatului în afara exercitării profesiei poate duce la sancțiuni doar în cazuri excepționale*”. Modificarea a fost sugerată în propunerile expertului german Erich Joester, precum și abordată în comentariile din partea membrilor Comisiei de Etică și Disciplină.

Principiul Confidențialității

Revizuirile efectuate la principiul confidențialității sunt orientate, în special pentru transpunerea corespunzătoare a prevederilor model din Codul CCBE. În acest sens, redacția prin care se încerca enumerarea activităților care constituie obiectul secretului profesional a fost înlocuită cu expresia generică similară prevederii din pct.2.3.2. a Codului CCBE „...*oricărei informații de care ia cunoștință în cadrul activității sale profesionale*”. În același aliniat a fost concretizat că avocatul este obligat să impună respectarea secretului profesional și avocatului stagiar care activează sub îndrumarea sa.

În pct. 2.3.4 a fost reformulată prevederea în sensul obligației avocatului de a nu admite intervenția autorităților publice pentru divulgarea secretului profesional, reformularea fiind efectuată pentru a înlocui expresia prin care autoritățile publice sunt obligate de a nu interveni în activitatea avocatului. Or, Codul Deontologic stabilește conduita avocatului și nu cea a autorităților publice, activitatea cărora este reglementată prin alte acte normative. Revizuirea a fost inspirată prin luarea în considerare a comentariilor parvenite din partea grupului de lucru din Baroul New Mexico.

În pct. 2.3.4 a fost exclusă una din situații în care avocatul este obligat să divulge informația confidențială, și anume „*în cazul prevăzut de lege*”. A fost luat în considerare faptul că nici Legea cu privire la avocatură nu prevede o astfel de excepție pentru avocat. Or, în cazurile prevăzute expres de lege avocatul are o obligație care este supusă regimului legislației respective și nu este o situație care urmează să genereze reglementare deontologică. La întâlnirea cu experții din partea Consiliului Europei această prevedere a fost abordată și argumentele propuse pentru excluderea prevederii au fost susținute. Totodată, a fost introdusă o excepție suplimentară pentru divulgarea secretului profesional, și anume „*atunci când avocatul are acordul clientului*”. Această modificare își găsește originea și inspirația preponderent în prevederea din art. 55 alin.1 a Legii cu privire la avocatură, precum și din examinarea comentariilor parvenite din partea Baroului New Mexico și prevederile Codului de Etică din New Mexico, dar și a regulilor Codului de Conduită al Avocaților (Solicitors) din Marea Britanie.

Publicitatea personală

2.5.1: Faptul că publicitatea avocatului trebuie să fie exactă și veridică ca formă și conținut este în conformitate cu cerința generală de asigurare a unui nivel de încredere și integritate morală între avocați, a se vedea Statutul profesiei de avocat art. 65 (1), Carta principiilor fundamentale ale avocatului european (CCBE) art. 2.6 și Codul deontologic al avocaților art. 2.

Pentru ca publicitatea să fie corectă și veridică trebuie îndeplinită cerința ca aceasta să fie obiectivă și neexagerată, fără un design provocator. Un exemplu de publicitate înșelătoare este, de exemplu, cazul în care avocatul pretinde să ofere «asistență juridică gratuită», dând impresia că acest lucru ar acoperi altceva decât ceea ce este acoperit de asistența juridică garantată de stat. Conform Cartei CCBE art. 2.6., nu există nici o obiecție imperioasă față de publicitatea personală în practica transfrontalieră, aspect relevant pentru relațiile Republicii Moldova cu România și Ucraina. Cu toate acestea, avocații sunt, totuși, supuși unor interdicții sau restricții prevăzute de normele lor profesionale din țara de origine, și un avocat va fi totuși, supus, în continuare, unor interdicții sau restricții prevăzute de normele statului-gază atunci când acestea sunt obligatorii pentru avocați.

Publicitatea avocaților nu ar trebui să afecteze reputația colegilor săi. Maniera în care avocații se comportă față de colegii lor, influențează modul în care îi percepe publicul. Avocatul trebuie să evite să acționeze într-un mod care ar putea dăuna reputației profesiei juridice, ceea ce este, de asemenea, în conformitate cu Codul deontologic art. 2.5.4 și art. 8.1. Critica față de colegi ar trebui să fie corectă și să se bazeze pe fapte.

Condiția privind ”*informațiile înșelătoare*” se regăsește în mai multe Coduri europene și reguli de publicitate ale avocaților din SUA. Această recomandare a parvenit din partea Baroului New Mexico.

2.5.2: Această prevedere este în conformitate cu cea din art. 2.5.1. Codul deontologic și cerinței ca publicitatea să fie corectă și să nu inducă în eroare. Dispoziția răspunde necesității avocaților de a comunica despre competența lor în anumite domenii, și în același timp, necesității publicului pentru acest tip de informații, a se vedea și Statutul profesiei de avocat art. 65 (4) f).

Nu există limitări cu privire la care expresii pot fi utilizate, atât timp cât mesajul corespunde adevărului. Însă, avocații trebuie să se abțină de la formulări conform cărora un anumit avocat este mai competent sau ar face o treabă mai bună. Astfel de declarații vor fi considerate în majoritatea cazurilor ca încălcări ale Codului deontologic art. 2.5.1.

2.5.3: A se vedea, în special, Statutul profesiei de avocat art. 65 care listează mijloacele care pot fi și cele care nu pot fi utilizate în publicitatea avocatului.

2.5.4: Avocații nu sunt obligați, dar sunt încurajați să difuzeze informații obiective despre profesia de avocat și, prin urmare, să răspundă necesităților publicului larg pentru acest tip de informații. O scurtă informație despre domeniile de activitate ale avocatului, sferile de competență, precum și costul asistenței, reprezintă exemple de informații de care publicul are nevoie. Furnizarea acestor informații într-un mod obiectiv și rațional este, de asemenea, în interesul avocaților.

2.5.5: Această prevedere are drept scop atât asigurarea independenței avocaților, după cum este prevăzut de Codul deontologic art. 2.1, cât și obținerea încrederii publicului într-un avocat, după cum se specifică în art. 2.2, cerința de a păstra secretul profesional, după cum se stipulează în art. 2.3 și cerința de confidențialitate. Aceste reglementări ar trebui înțelese și în lumina prevederii art. 7.3. Pe lângă garantarea independenței avocatului, această dispoziție contribuie la protejarea acestuia de presiuni din partea altor actori. Același raționament se aplică în cazul înființării unui birou la domiciliu, fără o intrare separată, care este, de asemenea, menționată ca interzisă în Statutul profesiei de avocat art. 65 (5) a).

Competența profesională

Prevederea din pct. 2.7 a fost introdusă ca urmare a discuțiilor și sugestiilor înaintate de membrii Comisiei de Etică și Disciplină. Prevederea are scopul de a stabili principiul general al obligației de competență profesională a avocatului în cauzele care le asistă. La fel, această prevedere vine în concordanță cu standardul European în tendința de îmbunătățire continuă a cunoștințelor profesionale a avocaților în contextul evoluției legislației și practicii judiciare.

Relații cu clienții și interesul clientului

Modificările propuse în capitolul ”Relații cu clienții” urmăresc, în principal, concretizarea prevederilor existente și dezvoltarea acestora. Totodată, modificările propuse au scopul clarificării anumitor aspecte care, fiind interpretate greșit, constituie temei frecvent pentru depunerea plângerilor împotriva avocaților.

Necesitatea modificărilor propuse a fost discutată în cadrul numeroaselor ședințe de lucru, inclusiv cu reprezentanții Comisiei pentru Etică și Disciplină, care au prezentat practica de aplicare a normelor Codului Deontologic și cele mai des întâlnite probleme.

Ca urmare a întâlnirilor și discuțiilor multiple au fost evidențiate 2 direcții care se cer a fi modificate:

- completarea (dezvoltarea) prevederilor care reglementează obligațiile profesionale ale avocatului, inclusiv obligația de a se abține de la preluarea cazului;
- clarificarea limitelor obligației avocatului de a acționa în ” interesul clientului”.

În acest sens, au fost propuse o serie de modificări la pct. 3.1.- 3.5 ale Codului Deontologic. Modificările propuse vin să extindă prevederile existente și să stabilească un etalon minim de conduită profesională al avocatului la stabilirea raportului avocat-client, precum și în cursul desfășurării activității avocatului. În special, au fost concretizate obligațiile avocatului:

- de a acționa doar când este împuternicit;
- de a formaliza relațiile sale cu clientul;
- de a informa clientul său, sau potențialul client, despre posibilitatea de a beneficia de asistență juridică garantată de stat;
- de a informa clientul său, atât până la inițierea litigiului cât și în cursul desfășurării, despre situația reală a cazului și aspecte juridice importante, remediile legale posibile, riscurile

implicate, acțiunile întreprinse, metode alternative de soluționare a disputelor (arbitraj, mediere etc);

- de a respecta încrederea acordată de client și de a acționa în interesul acestuia.

Pe lângă descrierea minimului obligatoriu de conduită, modificările vin să pună accent pe explicarea **limitelor** obligației avocatului ”*de a acționa în interesul clientului*”.

În acest sens, s-a intervenit asupra textului pct. 2.6 și 3.6 din Codul Deontologic, fiind specificat că avocatul acționează în interesul clientului său, ***sub rezerva respectării normelor legale și deontologice***.

Modificările de la pct. 3.6. accentuează asupra rolului avocatului, care în nici un caz nu poate deveni un instrument pus la cheremul clientului său. Avocatul este independent în activitatea sa și este chemat să păstreze întotdeauna integritatea personală și profesională față de client. Or, rolul avocatului depășește limitele executării mandatului său, avocatul fiind văzut ca o parte indispensabilă a sistemului de justiție care asigură accesul liber la justiție și dreptul la un proces echitabil. Libertatea și independența avocatului, fiind atribute exclusive ale profesiei, obligă reprezentanții profesiei respectarea standardelor de etică profesională, chiar și în detrimentul patrimoniului său.

În exercitarea profesiei sale, avocații urmăresc standardele etice, care trebuie acceptate de client, iar aceste standarde vor fi direcționate spre protejarea profesiei, demnității și onoarei corpului de avocați. Avocații sunt îndemnați să rămână decenți și onești în raport cu instanța, clientul său, dar și cu partea adversă.

Pentru a spori importanța reputației profesionale, pct. 3.6. a fost completat cu interdicția avocatului de a accepta propuneri frauduloase și de a promite un anumit rezultat al sarcinii preluate, indiferent cât de previzibil este acesta, în special, când rezultatul depinde de decizia instanței de judecată, unei autorități sau terț.

În pct. 3.7-3.9 au fost efectuate unele ajustări redacționale și de expresie.

Stabilirea Onorariilor

Pct. 5.1 a fost completat cu punerea accentului pentru avocat de a întocmi contractul de asistență juridică în formă scrisă și de a include în contract sumele reale pentru acordarea asistenței juridice. Iar în pct. 5.2 a fost introdusă o normă suplimentară care explică dreptul clientului de a fi informat cu privire la modul de calculare a onorariului avocatului. Prevederea a fost susținută și în comentariile oferite din parte Baroului New Mexico.

Prevederile din pct. 5.5 și 5.6. au fost preluate din capitolul „Conflictul de Interese”, motivul fiind reglementarea modului de stabilire a onorariului de către avocat. Revizuirile efectuate la regula „Pact de quota litis” sunt ajustate la regulile privind onorariul de succes reglementat prin Statutul Profesiei de Avocat și Recomandările privind Onorariile aprobate de Consiliul Uniunii Avocaților.

Relațiile cu instanțele de judecată și arbitraj

Modificarea principială în acest capitol este excluderea din reglementare a referințelor la „*organele de urmărire penală și autoritățile publice*”. În schimb a fost inclusă regula că normele de conduită aplicabile avocatului în fața instanței de judecată se aplică și în relația cu arbitri. Aceste modificări sunt în concordanță cu prevederile Codului CCBE, comentariile exprimate în cadrul întâlnirilor cu membrii Comisiei de Etică și Disciplină și Consiliului Uniunii, precum și susținute de comentariile experților din partea Consiliului Europei.

Totodată, în prevederea din pct. 7.1 s-a exclus expresia comportamentului „*loial*” față de instanță, aceasta fiind considerată improprie, fiind suficientă expresia „*respectuos*”. La fel, a fost suplimentată prevederea că regulile de comportament în cadrul instanței de judecată nu pot limita avocatul să obiecteze împotriva acțiunilor judecătorului sau să exercite alte drepturi procedurale – aceasta normă a fost inspirată din pct. 4.1 al Codului de Conduită al avocaților din Armenia.

Raporturile dintre avocați

Revizuirile din acest capitol sunt orientate pentru a oferi o abordare cât mai practică și cu expunere mai clară a normelor de conduită pentru relația dintre avocați.

Pe parcursul lucrărilor grupul a discutat necesitatea aprecierii balanței dintre colegialitate și interesul clientului. În acest context în pct.8.1.2 s-a specificat că „*Colegialitatea nu poate fi opusă intereselor avocatului și intereselor clientului*”.

În pct. 8.1.3 a fost exclusă regula privind modul de adresare către membrii organelor de conducere prin formula „*maestre*”, fiind considerată o regulă desuetă, sau chiar regulă „moartă”, în practică. În schimb sunt propuse reguli bazate pe respect și politețe de comunicare și comportament reciproc între avocați, inclusiv limita criticii colegiale.

În pct.8.2.1 a fost identificată o eroare de text legată de adaptarea și traducerea pct. 5.2.1. al Codului CCBE. Comentariul inițial a fost ridicat în cele oferite de grupul din Baroul New Mexico, și anume prin evidențierea că prevederea impune nejustificat avocatului obligație de a renunța sau a nu accepta o cauză prin simplul fapt când un alt coleg avocat o solicită invocând că nu are competența necesară. În discuțiile grupului a fost constatat că textul din pct.8.2.1. nu corespunde cu prevederea dorită a fi transpusă din pct. 5.2.1. al Codului CCBE, și s-a propus ajustarea corespunzătoare a textului prevederii.

A fost introdusă regula din pct. 8.2.3 pentru a stabili cooperarea dintre mai mulți avocați în caz de acordare a asistenței juridice unui client comun.

În secțiunea 8.3 au fost efectuate unele ajustări de expresie și concretizare pentru relația privind corespondența dintre avocați. La fel, în pct. 8.4, 8.5 și 8.6 au fost efectuate unele ajustări redacționale și de expresie.

Punctul 8.7.2 a fost exclus, deoarece este o normă care stabilește condiții organizatorice pentru stagiul profesional și doar repetă prevederea deja existentă în Legea cu privire la avocatură și Statutul Profesiei.

În pct. 8.3. s-a dorit transpunerea identică a prevederii din pct. 5.9.3 al Codului CCBE în caz de un conflict a unui avocat din Moldova cu un avocat din alt stat. Totodată pct.8.2 are menirea să stabilească necesitatea procedurii amiabile de soluționare a conflictului între avocați din Moldova, iar în caz de eșuare în soluționarea amiabilă, procedura să fie reglementată în Statutul Profesiei.

Titlul pct. 8.4 este modificat din „*Onorarii pentru recomandare*” în „*Interzicerea onorariilor pentru recomandare*”, deoarece conținutul normei reglementează anume interzicerea unor astfel de onorarii.

Această notă explicativă a fost întocmită de membrii Grupului de lucru creat pentru revizuirea Codului Deontologica al Avocatului:

1. Vladimir Palamarciuc, avocat, Țurcan Cazac; președintele Asociației Tinerilor Avocați
2. Marina Zanoga, avocat, ACI Partners
3. Cristina Martin, avocat, ACI Partners
4. Ksenija Nelson, Misiunea NORLAM
5. Mihaela Vidaicu, ABA ROLI